

JÁNOS VITÉZ

— színjáték kamaszoknak —

Leszkovszki Albin Sárbogárdon él. A Petőfi gimnázium tanára. Az 1970-es évek legjobb rendezőinek egyike. Itt közölt dramatisztált színjátéka reveláció volt, máig emlékezetes élményem. Leszkovszki Albin nemcsak kitűnő rendező de művelt dramaturg is. Mindezt igazolja műhelytanulmánya és forgatókönyve is. Ez utóbbi olvasásakor feltűnhet az olvasónak, hogy nem találkozik hagyományos szereposztással. Itt minden szereplő mindent játszik. A leendő rendező ezt ne tekintse törvénynek. Akár szerepet is oszthat. De játszhat annyi szereplővel is, amennyien vannak. Leszkovszki keresztnévén jelöli a mindig más megszólalót, de akár számokkal is jelezhetetett volna. Nála a kalapbedobással a szereplők mintegy vetélkednek; ki legyen a következő megszólaló.

Egyszerre van ennek a szövegekönyvnek kamaszos bája, mesés pátosza, diákos iróniája. Dramatisztálása tanítható.

(Szerkesztő)

A dramaturgiai munkáról

Az átolvasás számos, sokszor nagyon kézenfekvő felismerést adott. Először is világosan láttam, hogy ez a mű sokkal humorosabb, mint hittem, vagy kisiskolás korban felfoghattam volna. A mosó Iluska szép térdecskéit leső Jancsi korántsem Toldi Miklós, mint ahogy a kötődésre, iróniára mindig kész Petőfi sem azonos a Toldi komoly hangoltságú, szemérmes írójával. A János vitéz alaphangneme az irónia. Gondoljunk a huszármenet földrajzára, ahol Lengyelország, Franciaország és India határos, közbül égis érvő hegyek nyúlnak, amelyek tetején kegyetlen meleg van, mivel a nap „valami egy óra járásra” lehet. Vagy itt vannak a törökkel folytatott csata epizódjai:

„Hej, csinálom-adta! meleg egy nap volt ez,
Heggyé emelkedett már a török holttest.
De a basa még él mennykő-nagy hasával,
S Kukoricza Jancsit célozza vasával.”

Az óriások egy csepp könnye megtöltene egy dézsát, a szétrebbentett boszorkányok úgy keresgélnek sóprűjüket, mintha autóikat lopták volna el a parkolóhelyről.

Ez az irónia néha határozottan érzelmes hangnembe megy át, pl. a fiatalok búcsú jelenetében, Iluska halálhírének részletében. A tervezett előadásban feltétlenül érvényesíteni akartam mindkét tónust, mert a humor abszolutizálása meghamisította volna a művet.

Ugyancsak a dramaturgiai munka elején rájöttem, hogy a János vitéz ama alaptípusához tartozik, ahova a Candide, a Gulliver, de már az Odüsszeia sőt részben a Gilgames is, s amelyet vándoroltató típusnak nevezhetnénk. Mert míg az Iliász nagyjából egy helyen, Trója alatt játszódik, az Odüsszeia egy folyamatos helyváltoztatás sémájára épül. Jancsi is vándorol, és meglepő, hogy útjának állomásai milyen sokszor emlékeztetnek a leleményes Odüsszeusz stációira. Gondoljunk épp az óriásokra, a vendéglátó királyi udvarra (s itt külön adódik a királykisasszony — Nauszikaá párhuzam), a hajótörésre vagy a temetői rémlátomásra (Ajlvilág). Ha jól meggondoljuk, Jancsi és Odüsszeusz alakjában is megvan a hasonlóság, s épp a lelemény, gyors alkalmazkodóképesség, másrészt a személyiségnek ezzel ellentétesen jelentkező csorbítatlan megőrzése tekintetében.

Már láttam is magam előtt a vándorbottal a színpadon körben ballagó, hetyke kalapos Jancsit, mint a játék alapmotívumát. Mert a felismerés most nem mint összehasonlító irodalomtörténet érdekelt, hanem mint térszervezési probléma. A ballagás szálára van tehát felfűzve a darab.

Maga az alapmű természetesen nem tehető át teljes szövegében színpadra, hosszú és unalmas lenne. Vannak a János vitézben a színjáték világába belefoglalhatatlan elemek, például a leírások, belső monológok, lelikállapotrajzok. Ugyancsak le kellett mondani a bár megjeleníthető, de másodrendű cselekmény-elemekről. Jancsi egyedül falatozik az erdőben; iszik rá a tóból, megázik. Éjszaka tévelyeg. Később a a francia királynak hosszan elmondja az egész életét. Még később magányos útján találkozok egy szekerező fazekassal, aki figyelmezteti őt az óriásokra. Ezek nem viszik előre megfelelő dinamikával a cselekményt. Elbeszélő műben helyük van, de a színjáték koncentráltabb világában nehezeket jelentenek. A kötetben tehát szaporodtak azok a zárójelek, amelyek a kihagyásra ítélt részeket jelölték.

Olvasás közben azonban állandóan ébren vigyázott bennem a játék leendő rendezője is, aki színpadon igyekezett elképzelni a meghagyott szöveganyagot, örömmel fedezte fel a jó párbeszédet, a mozgalmas játék lehetőségeit, s könnyörtelenül zárójelbe tetette az egyre tisztább elképzeléshez nem szervülő részeket. Rájöttem, hogy jelenetekben gondolkodom, és nem cselekményben. Azok a tapasztalataim, amelyek egy régebbi népmese-adaptációnkból adódtak (A három gróffiú), most nagyon hasznosíthatók voltak, hisz ott is a jelenetező technika útját jártuk.

Sok oka van annak, hogy a magyar amatőr színjátészásban szinte kizárólagos a jelenetező szerkezet. Az epikai művek színre alkalmazása természetesebb ebben a formában. Színjátésoink felkészültsége sem kedvez a feszült dialógusokból építkező analitikus drámák előadásának. S azt hiszem, hogy a kötetben térváltásokon alapuló, díszletezési kötöttségeknek fittyet hányó gondolkodás korszerűbb is, talán mert a film hozzászoktatott bennünket. Könnyedebb, kerestlenebb a játék, átfogóbb ábrázolásra ad alkalmat. Ebből ered, hogy a Faust vagy Az ember tragédiája is hasonlóan épül. Az egyetlen kép-

zeletbeli téren lejátszóó esemény egy zárt kapcsolatrendszer mélyére ás, a többterű szervezeten illeszkedik a mai nyitottabb, mozgékonyabb életformához.

Kulcskérdés itt a technikai megoldás mikéntje. Nemcsak abban, hogy miképp jelezzük a látványban az új színteret, hanem ezért is, mert a jelenetnek el kell kezdődnie és be kell fejeződnie. A színpadon törvény a világos tagoltság, a belépők, "entrée"-k és slusszpoénok követelménye. Minden színész tudja, hogy bejőnni és kimenni tudni kell. A jelenetező szerkezetnél fontos az egyes részek kerekdedége.

A János vitéz a fentiek értelmében kellett „megvágnom”. Végül is a következő jelenetsor állt elő:

1. A csoport belépője.
2. Iluskával a patakparton. A nyáj elszéledése.
3. Gazduram dühkitörése. Üldözés.
4. Jancsi és Iluska búcsúja.
5. Betyárjelenet.
6. Jancsi fölcsap huszárnak. Út Franciaországba.
7. Csata a törökkel, a királyleány megmentése.
8. Lakoma az udvarban, Jancsi megjutalmazása.
9. A gálya. Hajótörés.
10. Repülés felhőn lógva, majd a griffmadár hátán.
11. Újra a faluban. Iluska halálhíre.
12. Erdei út Óriásországig.
13. Ebéd az óriások várában. Szövetség.
14. A boszorkányok kiáltása.
15. Réalmok a temetőben.
16. Az óperenciás tenger partján.
17. Tündérország.

Színpadra állítás

Már a próbafolyamat kezdetén tudtam, hogy nem lesz szabályos értelemben vett szereposztás. Érthetetlen ellenszenv támadt bennem az ellen, hogy a csoport valamelyik szőke lánytagja legyen Iluska, s az egyik fiú pedig Jancsi. Részben óvodás, részben színházkodó dolognak éreztem, mindkettő inkább taszított, mintsem hogy vonzott volna. Ez annál furcsább, hogy előző produkcióinkban mindig megvolt a rögzített szereposztás, s nem is tudtam volna másképp elképzelni. A János vitéz esetében semmi kedvem nem volt narrátorok és szereplők merev, iskolás, megunt különválasztására építeni a játékokat.

Végül is egy laza megoldást választottunk. Abból indultunk ki, hogy ez nem „színdarab” lesz, hanem egy Petőfi-epika sajtós szabályok szerinti tolmácsolása. Egyszerre versmondás és színjáték. Szövegeket osztottunk szét, nem szerepeket. Az egyes részleteket az kapta, akinek a legjobban illettek, nem tévesztve szem elől a változatosságot, arányokat, a játék menetének követelményeit. Attól sem riadtam vissza, hogy Jancsi megszólalásait leányra osszam, mert ebben a szerepváltós elgondolásban következetes akartam lenni. Tehát: aki az egyik jelenetben Jancsi, az a másikban betyárvezér, a harmadikban óriáskirály stb. Ez a helyzet a többi szereppel is: a francia király egy perc múlva mint halász áll előtünk az óperenciás tenger partján. A folytonosságot szimbolizálja a már említett ballagás a vándorbottal, Jancsi kalapja. A botot és kalapot szinte egymástól ragadják el a soron következő Jánosok, mint egy váltófutásban. A váltás nem jelenethatáron történik, hanem látszólag szertelenül, egy-egy alkalmas pillanatban. Játékszervezési okokból még az is előfordul, hogy a szólólista monológját kar folytatja. Itt már szinté tüntetőleg fordulunk szembe a színházi konvencióval.

Az előjáték úgy indul, hogy az üres színpadra beröppül a kalap, és aztán füttyjelre minden oldalról berontanak érte, s aki elorozza a többi elől, az azonnal játszani kezd, kapcsolatba lép a közönséggel, de a következő pillanatban már le is lopták a kalapját.

Az elgondolás bevált, a bírálókat nem kifogásolták a szerepváltogató tolmácsolást. A csoport terhelése is egyetlenes lett, kiküszöbölődött a szereposztási kivételetesség, ami a közszellem szempontjából nem utolsó dolog.

Előfordul, hogy valamely szereplő szövegébe narrátortmondattal ékelődik:

„Szívemnek gyöngyháza, lelkem Iluskája —
Kukoricza Jancsi így szólott hozzája —,
Pillants ide, hiszem, ezen a világon
Csak te vagy énnekem minden multságom.”

A versszakot egyetlen szereplő mondja végig, nem adja át másnak az idéző mondatot sem, hanem ott mintegy kilép a szerepből. Ez is azt jelzi, hogy nem szerepekben, hanem kollektív versmondás formájában tolmácsoljuk a költeményt, s a mimetikus-illusztráló elemek csak a színyszerűség biztosítását szolgálják. Brecht „Utcai jelenet” című versében elmélkedik arról, hogy a szemtanú, aki egy baleset részleteit s a szóbanforgószavait elmeséli, milyen világosan tesz különbséget önmaga és a megszemélyesített, szó szerinti idézett emberek között. Önmaga marad, de az adott helyzet kívánalmai szerint átélést is produkál, persze elidegenítve, önmagát „narrálva”. Brecht a színészeivel úgy gyakorolta az elidegenítést, hogy szövegük mondatai után oda kellett tenniük: „mondta a férfi”, vagy „mondta az asszony”. Mindez ezért figyelemreméltó mert afelé a könnyedebb, természetesebb játékmód felé mutat utat, amelyre törekedtünk.

A János vitéz szereplői a mesélő részeket közvetlenül a közönséghez fordulva mondták el, a párbeszédeknel egymással tartottak kontaktust. Bizonyos esetekben a kétféle irányulást „lebegtetve” váltogatták, pl. „befelé” játszottak és „kifelé” kacsintottak.

A 17 színből 13-ban mind a tizennégy szereplő tevélegesen is játszott. Ha más nem, ők voltak a hajlajozó virágok a patakparton vagy Jancsi birkái. Később betyárok, majd huszárok illetve törökök. A gályán gályarabok majd hajótöröttek, a faluban járókelők, ezután fák az óriáserdőben, óriások, boszorkányok, kísértetek.

Jancsi és Iluska búcsúja kettesben játszódik, a többiek ekkor a színpad szélére húzódnak és leülnek. A tengerparti jelenetben a tagság a tenger.

Ez a „teljes foglalkoztatottság” részben nehezíti, részben könnyíti a munkát. Többfelé kell figyelni próba közben, tizennégy féle instrukciót kiadni minden mozzanat beállításakor, de nincsenek csellongók, akik rontanak a próba légkörét, s kialakul egy kedvező kölcsönhatás is: senki sem akar lendületben, játékkedvben elmaradni a másiktól.

Bevált a mozgalmasságra való törekvés is. A János vitéz sokszor ad alkalmat ilyesmire, tele van tömegjelennetekkel. Jellemzően ilyen a háború vagy a boszorkányok üldözése és kiáltása. Jó lehetőségeket nyújt a betyárjelenet (ide beiktattunk egy vad táncot is), a gálya a viharzó tengeren (itt el kellett játszani a hajó hullámok okozta ingását és az evezést is), a hajótörés. Megfigyelhettem, hogy ebben az életkorban annál felszabadultabb és lendületesebb a színjátékos, mennél erősebb a fizikai igénybevétele. Nem lazálnak, beledobják magukat az akcióba. Nem egyszer láttam kiütközni ruhájukon az izzadság foltjait, s egy-egy keményebb jelenet után tanúja voltam

a kulisszák mögül a kapkodó lélegzésnek. Feltétlenül hozzátartozó: ezt ők nem azért szerették, mert fárasztó, hanem mert maximálisan játékos volt.

A színpadot így rendeztük be: a háttérben középpütt áll egy kétágú létra, jobbról-balról két-két szék.

A gyerekek a korosztály blúzos-nadrágos viseletében játszottak, jelmezül mindenki aranyzsinórral mintázott piros vagy kék mellénykét viselt. Alkalmaztunk két palástot is: egy pirosat és egy lilát, valamint egy fekete köpenyt. Fontos szerepet töltött be egy 4x1,2 méter területű égszínkék drapéria is. Voltak ezenkívül kalapok, sapkák, kendők, piros szalagok.

A rendezőpéldány

(A könnyebb megértés szempontjából talán legjobban, ha a szerepváltásokat a csoporttagok keresztnévvel jelöljük.)

Mind: Egy!... Kettő!... Három!

Miki: No gyerekek! Hát hogy is volt az valamikor ötödikben?

„Tüzesen süt le a nyári nap sugára
Az ég tetejéről a juhászbojtárra.
Főlölesleges dolog sütnie oly nagyon,
A juhásznak ugyanis nagy melege nagyon.”

Zsuzsa:

Szerelem tüze ég fiatal szívében,
Úgy legelteti a nyáját a faluvégén.

Sári:

Faluvégén nyája míg szerte legelész,
Ő addig subáján a fűben heverész.

Mind:

Tenger virág nyílik tarkán körülötte.

Zsuzsa:

De ő a virágra szemét nem vetette,
Egy kőhajításnyira foly tőle a patak,
Bámuló szemei oda tapadtanak.

Tamás:

De nem ám a patak csillámló habjára,
Hanem a patakban egy szőke kislyányra,
A szőke kislyálynak karcosü termetére,
Szép hosszú hajára, gömbölyű keblére.

Miki:

Kisleány szoknyája térdig föl van hajtva,
Mivelhogy ruhákat mos a friss patakba,
Kilátszik a vízből két szép térdecskéje
Kukoricza Jancsi gyönyörűségére.

Kati:

Mert a pázsit fölött heverésző juhász
Kukoricza Jancsi, ki is lehetne más,
Ki pedig a vízben a ruhát tisztázza,
Iluska az, Jancsi szívének gyöngyháza.

Ildi:

Szívemnek gyöngyháza, lelkem Iluskája —
Kukoricza Jancsi így szólott hozzája —
Pillants ide, hiszen ezen a világon
Csak te vagy énnekem minden multságom.

Mind:

Vesd reám sugarát kőkényszemeidnek,
Gyere ki a vízből, hadd öleljelek meg!
Gyere ki a partra csak egy pillanatra,
Rácsókolom lelkem piros ajakadra.

Márti:

Tudod, Jancsi szívem, örömet kimennék,
Ha a mosással oly igen nem sietnék;
Sietek, mert másképp velem rosszul bának,
Mostoha gyermeke vagyok én anyámnak.

Az üres színtér közepére beröppül egy kalap.
A körfüggöny mögé rejtözött csoport
kórusban kiált.

Éles füttyjel hangzik, erre minden irányból
berohannak a szereplők. Aki elsőnek ér oda,
a fejére teszi a kalapot, pofát vág a közönség
felé. Egy társa lerántja a fejéről, s ő játszana,
de tőle is ellopják. Ez még háromszor ismétlődik.
Végül Miki ököllet tartja vissza a merénylőket,
s a csoport élén a nézők elé lép. A tagok
barátságosan vigyorognak a közönségre.

Sári kivételével mind négykézlábra állnak,
és bégetnek.

Ildi jobb elől könyökölve elhever, fején a kalap.
A többiek feltérdelnek, magasra emelt karral,
jobbra-balra hajladozva éneklük:

Végigteríti a kék drapériát jobboldalt, a többiek
is felállnak, változatos csoportban körülállják a
képet.

Zoli odatérdel a drapéria szélére, kezével buzgó
mosást végez.

Zoli szégyenkezve húzogatja térdére a drapériát,
Ildi möhön nézi.

A drapériát úgy rázzák, hogy hullámozzon.

Gáláns szavak Zolihoz.

Ezt a közönséghez fordulva.

Mind egy operában: kérlelően előrenyújtott
karral könyörögnek.

Márti félretolja Zolit, s ő térel be a helyére
mosni.

Kati:
Ezeket mondotta szöke szép Iluska,
S a ruhákat egyre nagy serényen mosta.

Miki:
Gyere ki, galambom, gyere ki gerlicém!
A csókot, ölelést mind járt elvégzem én;
Aztán a mostohád nincs itt a közelben,
Ne hagyj, hogy szeretőd halálra epedjen.

Zsuzsa:
Kicsalta a leányt édes beszédével,
Átfogta derekát mind a két kezével,
Megcsókolta száját nem egyszer, sem százszor,
Ki mindeneket tud, azt tudja csak, hányszor.

Mind:
Becstelen teremtés, gyalázatos pára!
Ilyet merész te tenni világnak csúf jára?
Lopod a napot és istentelenkedel?
Nézzé meg az ember! Hogy tüstént vigyen el...

Zoli:
Hanem most már elég, hallja-e kend anyjuk?
Fogja be a száját, vagy majd betapasztjuk!
Kend ne akadjon fönn azon, mit más csinál,
Hisz kend se volt jobb a deákné vásznánál.

Judit:
A nap akkor már a földet érintette,
Mikor Jancsi a nyájt félig összeszedte.
Nem tudja, hol lehet annak másik fele,
Tolvaj-e vagy farkas, ami elment vele?

Erzsi:
Akárhová lett az, csakhogy már odavan!
Búsulás, keresés, minden haszontalan.
Most hát mihez fogjon? Nekiszánva magát
Hazafelé hajtja a megmaradt farkát.

Laci:
Vasvillág, vasvillát!...Hadd szúrjam keresztül!
Jaj, a zsvány, jaj az akasztani való!
Hogy ássa ki mind a két szemét a holló!

Többen:
Ezért tartottalak? Ezért etettelek?
Sohase kerüld ki a hóhérkötelet!

Laci:
Fölkapott hirtelen egy petrencés rudat,
A petrencés rúddal Jancsi után szaladt.

Dini:
Kukoricza Jancsi elfutott előle,
De korántsem azért, mintha talán félne,
Markos gyerek volt ő, húsz legényen kített,
Noha még nem érte meg hússzor a telet.

Zoli:
Csak azért futott, mert világosan látta,
Hogy méltán haragszik oly nagyon gazdája;
S ha ütlegre kerül a dolog, azt verje
Ki félig apja volt, ki őt fölnevelte?

Tamás:
Futott, míg gazdája a szúszból kifogyott.
Azután ballagott, megállt, meg ballagott.

Ibi:
Mikorra a patak vize tükörré lett,
Melybe ezer csillag ragyogása nézett:
Jancsi Iluskáék kertje alatt vala;
Maga sem tudta, hogy miképp jutott oda.

Judit:
Megállt, elővette kedves furulyáját,
Kezdte rajta fújni legbúsabb nótáját;
A harmat, mely ekkor ellepett fűt, bokort
Tán a szánakozó csillagok könnye volt.

Közben Miki orvul lelopja a kalapot
Ildi fejéről.

Márti „vívódik”, végül elhatározza magát,
kilép a patakból, kezét nyújtja Mikinek.

Ölelkeznek, azaz Miki hátat fordít a nézőknek,
és karjaival a saját vállát átfogva a hátát
simogatja. A lány ott marad mögötte elbújva.
A csoport — ki egyetértőleg, ki elítélőleg —
körülveszi a szerelmeseket, mint közvélemény.
Fejükön öregasszonyos, fekete kendő.
Márti eloson, az ölelés lelepleződik.

Zoli lelopta a kalapot.
Valamelyik öregasszonyhoz intézi szavait,
aki dühösen néz vissza.

A csoport most szétszéled, aztán váratlanul
négykézlábra állnak, bégetnek, elmászkálnak.
Juditon kívül csak Erzsi, Laci, Ildi és Pista
nem változott birkává. Pista megszerezte
a kalapot, botjával tereletgetni próbálja a nyáját.
A birkák egy része a jobboldalt álló Laci
lába körül tömörül, aki igyekszik kigázolni,
üvölt!
Most több birka is nekitámad Jancsinak.

Pista hátrál, elfut.

Felkap egy botot.
Futni kezd Pista után.
Körben megy az üldözés.
Tamás, mint egy váltófutásban,
lekapja Pista fejéről a kalapot,
s ő menekül tovább.

A csoport izgatottan nézi, mindenki feláll.
A második körben Laci sántikálni kezd,
földhöz vágja a botot, legyint, megáll.
Tamás is lelassít, a közönséghez fordul.

Tétován megy, megáll.
A csoport köröskörül letelepszik.
Ibi, Judit és Sári karonfogva jobb hátulról
keresztben előresétálnak.

Zoli megszerzi Tamástól a kalapot,
nézelődik, a szintér jobb oldalán megáll.

Halk fuvolafutam az ülő csoportból

A három lány is leül.

Sári:
Iluska már aludt. A pitvar eleje
volt nyár idejében rendes fekvőhelye.
Fekvőhelyéről a jól ismert nőtára
Fölkelt, lesietett Jancsi látására.

Ibi:
Most a boldogtalan mindent elbeszélé,
Ráborult zokogó kedvese keblére,
Ráborult, ölelte, de képpel elfordult,
Ne lássa a leány, hogy könnye kicsordult.

Judit:
Elváltak egymástól, mint ágtól a levél,
Mindkettejük szíve lett pusztá, hideg tél.

Mind:
A levegőget daruk hasítóiták

Zsuzsa:
Ballagott, ballagott a halk éjszakában,
Csak nehéz subája suhogott nyakában;
Ó ugyan subáját gondolta nehéznek,
Pedig a szíve volt oly nehéz szegénynek.

Miki: Éjszaka!

Laci: Zsiványok!

Zoli: Csákányok!

Tamás: Pisztolypok!

Dini:
Ha jól meggondoljuk, ez nem tréfadolog!

Tamás: Hu!!!

Laci:
Egyet mondok, öcsém, kettő lesz belőle:
Te derék legény vagy, azt a bátor szentet!
Téged az Isten is betyárnak teremtett.
Éltedet megveted, a halált nem féled.
Te kellesz minekünk! Kezet csapunk véled.

Ildi:
Az égő gyertyával a házból kilépett.

Ildi:
Meggýújtá födelét mind a négy szögleten.

Ildi:
Elharapódzott a mérges láng sebesen.
Egy láng lett a fedél egy szempillantás alatt,
A láng piros nyelve az ég felé szaladt.

Márti:
A föltámadó nap utolsó sugára
Lesütött a háznak füstölő romjára,

A bal oldalon felemelkedik Judit,
Zolival egymás felé közelednek.
Mikor találkoznak, lassan egymás vállára
hajtják fejüket.

Judit felegyenesedik, ellép Zolitól.

Zoli ellenkező irányban elsétál, Pista elkéri
tőle a kalapot, a vándorbottal elindul
Pista sétál körbe-körbe.

A körben ülők tenyerükkel halkán ütögetni
kezdik a padlót: tá - titi - tá - tá, tá - titi - tá - tá.
A kopogás erősödik, Pista megáll, mintha
zajt hallana. Egyszerre a dobogás ritmusában
öt fiú beugrik a szín közepére, s kiáltozós, vad
táncba kezd. A kép hirtelen „kimerevedik”,
Miki a táncolók közül „közvetít” a közönségnek.

A tánc, dobogás néhány lépésig
folytatódik,
majd újra állókép.
Mint fenn.
Újra mint fenn.

Szigorúan.
„Kivül” Pista botjával keményen zörget.
A betyárok szétrebbenek, lekuporodnak
székek mögé. Pista besétál az üresen maradt
középre, nyugodtan nézelődik. Körül a
betyárok settengve közelednek. Tamás a háta
mögé kerül, ijesztetni próbálja. Pista nyugodtan
feléje fordítja a fejét. Tamás zavarba jön.
Laci, a zsiványok vezére elszántan
hozzálép.

Elébe vágja a tenyerét.
Kézfogás. Az egyik betyár ujjai közt nagyot
fütyönt, a tánc hevesen folytatódik, a körbe
beleragadják Pistát is. Egyre gyorsabban
pörögnek, végül kidőlnek, szanaszét
elfekszenek.

Hortyogás.
Egy idő után Pista nagy vigyázattal
fölemelkedik. Ildi, mint narrátor a létra
tetejéről mesél.
Pista felmeresztett hüvelykujjával, mint egy
gyertyával kilép a betyárok közül, másik
tenyerével óvja a lángot. Lábujjhegyen futva
a négy elképzelt szögletnél az elképzelt
tetőhöz tartja a „gyertyát”. Körben odakuszna
a lányok, piros szalagokat lobogtatnak
az alvók felett. A zsiványok jajgatnak,
görcsbe merevednek. A lányok
visszahúzódnak, Márti feláll.
Pista elindul, továbbáll.
Ildi megszerzi a kalapját.
A kék drapériát Kati segítségével ráhúzza

Pusztult ablakán át benézett a házba,
Ott a haramjárnak csontvázait látta.

Kati:

Jancsi már hetedhét országon túl jára,
Nem is igen gondolt a zsványtanyára;
Egyszerre valami csillámlott előtte,
Hát sugarát a nap fegyverekre lőtte.

Tamás:

Katonák jövének, gyönyörű huszárok,
A nap fénye ezek fegyverén csillámlott.
Alattok a lovak tomboltak, prüszögtek
Kényesen rázták szép sörényes fejüket.

Ildi:

Jancsi pedig szólott fohászokodva nagyot:
Én a kerek világ bujdosója vagyok.
Ha kegyelmetekkel egy sorban lehetnék,
A ragyogó nappal farkasszemet néznék.

Miki:

Lóóó - ról!

Miki:

Cifra beszéd kéne azt elősorolni,
A vörös nadrágban mit érezett Jancsi,
Mit érezett, mikor a mentét fölkapta,
S villogó kardját a napnak megmutatta.
Bámulói lettek katonapajtásai,
Nem győzték szépségét, erejét csodálni.

Ildi: Lóóó - ra!

Miki:

És amerre mentek s beszállásozának,
Induláskor gyakran sírtak a leányok.

Kati:

Lyányokra nézve ami Jancsit illeti,
Egyetlenegy leány sem tetszett öneki,
Az igaz, hogy noha sok földet bejára,
Sehol sem akadt ő Iluska párjára.

Pista:

Eképpen jutottak át Lengyelországba,
Lengyelek földjéről pedig Indiába.
Franciaország és India határos,
De köztök az út nem nagyon mulatságos.

Zoli:

India közepén még csak dombok vannak,
De aztán a dombok mindig magasabbak,
Smikor a két ország határát elérik,
Már akkor a hegyek fölnyúlnak az égig.

Judit:

Tudni való, hogy itt a sereg izzadtot,
Le is hányt magáról dolmányt, nyakravalót,
Hogyne, az istenért! A nap fejük felett
Valami egy óra járásra lehetett.

Dini:

A franciák földje gyönyörű tartomány,
Egész paradicsom, egész kis Kánaán,
Azért is vásolt rá a törökök foga,
Pusztító szándékkal azért törtek oda.

Tamás:

Mikor a magyarság beért az országba,
A törökök ott már raboltak javába;
Kirabolták a sok gazdag templom kincsét,

a zsványok „hullájára”.

Kis szünet.

Kati és Márta a drapériát két végénél
megragadva úgy kápják fel, hogy a színpad
szélességében egy másfél méter magas
függönysáv keletkezik. Ildi kalapban
bottal jobbról bal felé elsétál a függöny
előtt. Csak őt látjuk és a két lányt.

Tamás előlépett a függöny mögül.

A drapéria mögött lóügetés szájjal
előállított csattogása erősödik, aztán bal
felé néző arccal sorban tíz fej emelkedik fel a
függönysáv fölé. „Lovagolnak.”

Ildi szavaira Miki, a huszárok vezére
magasra tartja jobbát, a menet
megáll.

A két lány elereszti a drapériát, ott állnak
sorban a huszárok, egyengetik derekukat
a fárasztó lovaglás után. A vezér kezét
fog Ildivel, akit aztán két huszár beöltöztet.
Kardot is kap, amelyet magasra tart.
Aztán az egyik huszár négykézlábra áll,
hátrára támaszkodva könyöküket előbb
Dinivel, majd Tamással folytat nagy
szurkolás közepette tenyérbírkózást.
Mindkétszer ő győz. Taps.

A huszárok az előbbi rendbe sorakoznak,
de most Ildi áll az élükön. A két lány
az előbbi módon felemeli a drapériát, ügetés.
Ibi és Zsuzsa a könnyeiket törülgetve jobb
elől integetnek utánuk.

Pista felbukkan bal elől.

Míntha földrajz órát tartana.

A huszárok egyenletesen galoppoznak
a drapéria mögött.

Zoli a sorból beszél, mintha

élménybeszámolót tartana.

A „század” játssza a hegyre-völgybe
lovaglást.

Szintén a huszárok közül

beszél. Melegük van, ledobálják
mellényüket.

Még egy ideig lovagolnak,

aztán villámgyors átrendeződés:

jobb elől három táncospár lejt bel felé,

középen öt zenész pantomimikusan

muzsikál és francia dallamot dudol, bal hátul

két török leselkedik. Dini kilép a

táncosok közül.

A törökök berontanak. „Vérfürdő, sikoltozás,
rohangászás. Dini is elfut. Bal elől feltűnik
két magyar huszár: Ildi és Pista.

Készülődnek a harcra.

Tamás egy szék mögé bújva közvetíti
az eseményeket.

És üresen hagytak minden borospincét.

Márti:

Látni lehetett sok égő város lángját,
Kivel szemközt jöttek, azt kardjukra hányták,
Magát a királyt is kiüzték várából,
S megfosztották kedves egyetlen lányától.

Ildi:

Hej, csinálom-adta, Meleg egy nap volt ez!
Heggyé emelkedett már a török holttest.

Kati:

De a basa él még mennykő-nagy hasával,
S Kukoricza Jancsit célozza vasával.

Pista:

Kukoricza Jancsi nem veszi tréfának,
S ily szóval megy neki a török basának:

Ildi:

Atyafi! Te ugyanis sok vagy egy legénynek;
Megállj, én majd kettőt csinállok belőled.

Kati:

Mikor ezt látta a gyáva török sereg,
Uccu! Hátat fordít és futásnak ered.

Tamás:

Egyetlenegy nyargal még lóhalálába,
Ennek Kukoricza Jansi ment nyomába.

Miki:

Megállj, a hitedet! — kiáltott feléje — utánuk.
Állj meg, vagy testeden mindjárt nyitok kaput,
Melyen által hitvány lelked pokolra jut.
Hordd el magad innét, vidd hírül hazádnak,
Haramja fiai hogy és mikép jártak.

Judit:

Kedves szabadítóm! Nem kérdezem, ki vagy,
Csak annyit mondok, hogy hálám irántad nagy.
Háládatosságból én mindent megteszek,
hogyha kedved tartja, feleséged leszek.

Zsuzsa:

Jancsi ereiben nem folyt víz vér helyett,
Szívében hatalmas tusa keletkezett.
Nyájasadon így szólt a szép királylányhoz:

Miki:

Menjünk, rózsám, elébb az édesatyádhoz.
Ott majd közelebről vizsgáljuk a dolgot.
— S ló előtt a lánnyal lassacsán ballagott.

Ibi:

Hogy az öreg király leányát meglátta,
Reszkető örömmel borult a nyakába.
Most már örömömnek nincsen semmi hija,
Szaladjon valaki, s a szakácsot hija.

Tamás:

Shakács, szakács!

Márti:

Járta ám a kancsó isten igazában,
Ekkor a királynak ily szó jött szájába.

Ibi:

Figyelmezzetek rám, ti nemes vitézek,
Mert nagy fontosságú, amit most beszélek.
Mindenekelőtt is mondd meg a nevedet
Bátor vitéz, aki lányom megmentetted.

Tamás:

Kukoricza Jancsi becsületes nevem;
Egy kicsit parasztos, de én nem szégyenlem.

Ibi:

Én a te nevedet másnak keresztielem,
Mától fogva neved János vitéz legyen.
Derék János vitéz, halld most beszédemet!
Minthogy megmentetted kedves gyermekemet,
Vedd el feleségül, legyen ő a tied,
És veled foglald el királyi székemet.

Tamás:

A török garázdálkodás egyre tart.

Ibi mint király jobb elől hosszú palástban
kezeit tördeli.

Ildi és Pista az ellenük jövő törököket könnyed
döfésekkel egyenként megölik. Közben Ildi
beszél a közönséghez.

Előttük valóban már valóságos
hullahegy van.

Egy hatalmas török: két lány egy palást alatt
kardjával hadonászva Ildi felé közeledik.

„Odavág”, a basa kettécsik. Kati a
hullahegyből emeli fel a fejét.

Mindenki elrohan Ildiék elől jobb hátra.
A „hullák” is. Ildi és Pista üzik őket,

Miki lelopja Ildi csákóját.

Laci felkapja a nyakába Juditot, körben
fut vele. Miki utána „vágat”. Két kört futnak,
A csoport szurkolva forog

Elgáncsolja Lacit, aki a lányt beleejti két ott
álló fiú karjába, s elesik.

Fenéken csúszva menekül.

Miki és Judit kettesben maradnak
középen.

Zsuzsa kettejük közé toppan.

Miki „tusakodik”.

Judittal elindul jobb előre, ahol Ibi áll,
mint király.

Reszkető kézzel Judit nyakába borul.
Hangot vált.

Tamás elszalad, kiabál.

Gyors képváltás: a színpad szélességében
térdmagasságban kifeszítik a drapériát, mint

egy hosszú asztalt, az egész csoport körülüli.
Vidám terefere, koccintások.

Ibi az asztal közepén feláll.

Tamáshoz, aki közben megszerezte a csákót.
Tamás feláll.

Mind ujjonganak.

Judit kezét Tamáséba helyezi.
A huszárok vadul éljeneznek.

Tamás játszik Judit kezével.

Köszönöm szépen a kelmed jó'karatját,
Amely reám nézve nem érdemlett jóság;
Egyszersmind azt is ki kell nyilatkoznom,
Hogy én a jóságot el nem fogadhatom.
Azért szép királylány ne tarts reám számot,
Mert ha nem bírhatom kedves lluskámat,
Nem is fogok bírni senkit e világon,
Ha elfelejtkezik is rólam halálom.

Dini:

A király e szókat intézte hozzája:
„Nem erőtetlek hát, fiam, házasságra,
Hanem amit nyújtok hálámnak fejében,
Elfogadását nem tagadod meg tőlem.

Ildi:

Erre kinyitotta kincstárát a király,
Parancsolatjára egy legény előáll,
Sarannyal tölti meg a legnagyobb zsákot,
János ennyi kincset még csak nem is látott.

Dini:

Nos hát, János vitéz, lányom megmentője,
— Beszél a király — ez legyen tetted bére.
Vidd el mindenestől ezt a teli zsákot,
És boldogítsd vele magadat s mátkádat.

Ildi: Húúúzd - meg! Húúúzd - meg!

Sári:

Ment János vitézzel a megindult gálya,
Szélbe kapaszkodott széles vitorlája.
De sebesebben ment János gondolatja,
Útjában semmi sem akadályozhatja.
János gondolatja ilyenforma vala:

Judit:

Hej, lluskám, lelkem szépséges angyala,
Sejted-e te mostan, milyen öröm vár rád,
Hogy hazatart kincssel bővelkedő mátkád?

Laci:

Egyszer János vitéz a ha jófödélen
Sétált föl s alá az est szürkületében.
A kormányos ekkép szólt legényeihez:

Ildi:

Piros az ég alja, aligha szél nem lesz.

Kati:

Másnap, amint az ég alja jövendőlte,
Csakugyan szél támadt, mégpedig nem gyöngé.
Zokogott a tenger hánykódó hulláma
A zúgó fergeteg korbácsolására.

Tamás:

Sötét felhő is jön, a világ elborul,
Egyszerre megdördül az égiháború.

Zoli:

Villámok cikáznak, hullnak szanaszerte!

Miki:

Egy villám a hajót ízről porrá törte.

Erzsi:

Látszik a hajónak diribje-darabja,
A holttesteket a tenger elsodorja.

Kati:

Hát János vitéznek milyetén sors jutott?
Őt is elsodorták a lelketlen habok?

Zsuzsa:

Ragadta őt a víz magasra, magasra,
Hogy tetejét érte már a felhő roltja;
Ekkor János vitéz nagy hirtelenséggel
Mekapta a felhőt mind a két kezével.

Pista:

Belekapaszkodott, el sem szalasztotta,
S nagy erőlködéssel addig függött rajta,
Mígnem a felhő a tengerparthoz ére.

A többiek sutlogva szídják Tamást,
rángatják a ruháját, de ő hajthatatlan,
leinti őket.

Dini átveszi Ibitől a palástot, most ő a király.
Óreges hangra vált.

Ildi felpattan.

Laci vigyázz-állásban a király elé áll, bólint,
kimegy a kulissza mögé.

Ildi is kiszalad, ott Laci a vállára veszi,
behozza, ledobja a király elé.

Tamás csak úgy félkézzel megragadja a
„zsákot”, és kiballag vele jobbfelé. Az asztalnál
ülők ekkor átrendeződnek egymás mögötti
négyes sorokban ülő gályarabokká.
Zoli a létra tetején vitorlaként magasra tartja
a drapériát. Ildi beáll az „árboc” alá.
Vezényszavára a gályarabok húzzák az
evezőket. A „hajó orrában” Judit fején
van a kalap.
Ildi halkán folyvást vezényel, megy az evezés.

Laci „az első evezőspadról”.

Az egész csoport erősödő szélzúgás hangját
utánozza. Abbahagyják az evezést, játsszák,
ahogy a hajót dobálják a hullámok.

Öklükkel dobognak a deszkákon.

Zoli a létra tetején, miközben ingatja a
vitorlát.

A hajó utasai szanaszét elfekszenek a
színpadon. Játsszák, hogy dobálják őket
a habok. Az „árboc” is eldőlt. Segélykiáltások,
majd csend.

Judit inogva felegyenesedik, felnyújtott
kézzel belekap a levegőbe, s mintegy függve
elsétál a fekvők között. Erőlködik, végül ugrik
egyet, sóhaj, leereszti és rázza a karját.

Tamás ellopja a kalapot, s már ő néz szét,

Itten rálépett egy szikla tetejére.

Dini:

Azután a szikla tetején szétnézett,
Nem látott mást, csupán egy griffmadárfészket.
A griffmadár éppen fiait etette.
Jánosnak valami jutott az eszébe.

Erzsi:

Odalopózkodott a fészekhez lassan,
És a griffmadárra hirtelen rápattan.
Oldalába vágja hegyes sarkantyúját,
S furcsa paripája hegyen-völgyön túlszállt.

Laci:

Ment, tudj' az isten, hány országon keresztül;
Egyszer, hogy épen a nap az égre kerül:
Hát a virradatnak legelső sugára
Rásütött egyenest faluja tornyára.

Kati:

Kocsiknak zörgése, hordóknak kongása,
Szüretre készül a falu lakossága.
Nem figyelmeztet ő a szüretremenőkre,
Azok sem ismertek a megérkezőre:
A falu hosszában ekképpen haladott
A ház felé, ahol Iluskája lakott.

Zsuzsa:

A pitvarajtónál be reszketett a keze,
S mellében csakhogy el nem állt lélegzete.
Benyitott végtére, de Iluska helyett
Látott a pitvarban idegen népeket.

Márti:

Ismer-e még engem? Nem is ismer talán?
Tudja, én vagyok az a kis szomszédleány.
Itt Iluskáéknál gyakran megfordultam.

Tamás:

Hanem hát beszéljen csak: Iluska hol van?

Kati:

— Szavaiba vágott kérdezőleg János.
A menyecske szeme könnytől lett homályos.

Márti:

Hol van Iluska, hol? — felelt a menyecske

Márti:

Szegény Jancsi bácsi! Hát el van temetve.

Tamás:

Miért nem estem el háború zajában,
Miért a tengerben sírom nem találtam?
Miért, miért lettem e világra, miért,
Ha ily mennykőcsapás, ilyen gyötrelmem ért?

Zsuzsa:

Még egyszer visszatért. A sírhalom felett
Egyszerű kis rózsabokor nevelkedett,
Leszakította a virágszálat róla,
Elindult, s mentében magában így szóla:

Tamás:

Ki porából nőttél, árva kis virágszál,
Légy hűséges társam vándorlásaimnál.
Vándorlok, vándorlok a világ végeig,
Míg kívánt halálom napja megérkezik.

Idi:

János az erdőben mindig beljebb haladt;
Sokszor meg-megállt a csodálkozás miatt.
Volt ennek a tájnak sok akkora fája,
Hogy a tetejüket János nem is látta.
Aztán olyan széles volt a fák levele,
Hogy szürnek is untig elég volna fele.

Tamás:

A szűnyogok itten akkorára nőttek,
Hogy ökrök gyanánt is máshol elkelnének.

Pista:

Volt is mit aprítani János szablyájának
Mínhogy feléje nagy mennyiségben szálltak.

Tamás:

mint János vitéz.

Zoli feláll egy székre, a csoport körülveszi,
térdenállva csipognak. Ő mindkét kezével
képzeltbeli ételt töm tátott szájukba.
Tamás megközelíti, majd villámgyorsan
elkapja Zoli derekát. Az ijedten károg egyet,
széttárja karjait, „repül”/Emelkednek,
nézik az „alattuk elterülő tájat.”

Csend, aztán harangszó, kutyaugatás.

Tamás elereszti Zoli derekát, ugrik.
Mindenki feláll, egy szüretelő falu utcáján
vagyunk. Tamás kanyarogva szalad az utca
népe között.

Lelassít, a többiek észrevétlenül hátrább
húzódnak.

Márti megáll Tamással szemben.

A jelenetet nézelődők veszik körül.

Mindenki elhúzódik a színpad bal hátsó sarkába,
csak Tamás marad egyedül levett kalappal,
és Zsuzsa jobb elől.

Tétován indul, de visszatér.

Tamás felveszi kalapját, botját, s elindul
körben.

A csoport hirtelen egyenletesen széteszlik
a színpadon, szétterjesztett karokkal
hajlonganak, ők az erdő. Zugó szél,
kísérteties madárhangok. Tamás megy a fák
közt, bámészkodik.

A fák közül feléje röpül egy köpeny,
ő leüti, tapossa.

Hát még meg a varjuk! Hu, azok voltak ám!
Látott egyet ülni egyik fa sudarán,
Lehetett valami két mérföldre tőle,
Mégis akkora volt, hogy felhőnek nézte.

Zoli:

Így ballagott János bámulva mód nélkül.
Egyszerre előtte valami sötétül.
Az óriás király nagy, fekete vára
Volt, ami sötétben szeme előtt állta.

Dini:

Nem hazudok, de volt akkora kapuja,
Hogy, hogy... biz én nem is tudom, hogy mekkora,
Csakhogy nam volt biz az, képzelni is lehet;
Az óriás király kicsit nem épített.

Miki:

Ha már itt vagy, jöszte, és ebédelj velünk,
Ha nem nyelsz kösziklát, mi majd téged nyelünk;
Fogadd el, különben száraz ebédünket
Ízről porrá morzsolts testeddel sózzuk meg.

Márti:

Letört a sziklából valami öt fontot
A király, s a mellett ily szavakat mondott:

Miki:

Nesze. Galuskának elég lesz e darab.
Aztán gombócot kapsz, hanem összeharapd!

Pista:

Harapod bizony te, a kínos napodat!
De fogadom, bele is török a fogad!

Erzsi:

— Kiáltott fel János haragos beszéddel,
S meglódította a követ jobb kezével.
A kő úgy a király homlokához koppant,
Hogy az agyveleje azonnal kiloccsant.

Márti:

És az óriások elszomorodának
Keserves halálán a szegény királynak,
S szomorúságukban elfakadtak sírva.

Tamás:

Minden csepp könnyük egy dézsa víz lett volna.

Erzsi: A legöregebbik szólt János vitézhez:

Laci:

Urunk és királyunk, kegyelmezz, kegyelmezz!
Mert mi téged íme királynak fogadunk,
Csak ne bánts minket is, jobbágyaid vagyunk.
Vidd kegyelmes urunk magaddal e sípot,
S ott leszünk, mihelyest jobbágyaid hívod.

Erzsi:

János bedugta a sípot tarsolyába,
Kevélyen gondolva nagy diadalmára,
És számos szerencsekívánások között
Az óriásoktól aztán elköltözött.

Tamás:

Éj van-e, vagy szemem világa veszett ki
Judit:

— János viléz ekkép kezdte gondolkodni.
Nem volt éj, nem veszett ki szeme világa,
Hanem hogy ez volt a sötétség országa.

Sári:

Boszorkányoknak a sötétség országa
Rég ideje a, hogy birtoka, tanyája.

Márti:

A seprük voltak ott egymás mellé rakva,
Miken a boszorkány nép odalovagla.
Főlnyalabolta és messzire elhordá

Tamás:

Hogy a boszorkányok ne akadjanak rá.
Ekkor visszatért, és sípjával füttyentett.
És az óriások rögtön megjelentek

Tamás:

Rajta, törjete be szaporán, legények!

Sári:

Parancsolás János, s azok betörének.

Nyolc ember hirtelen szoros falat alkot a
nézőkkel szemben. Emögött Miki, Zoli,
Laci, Kati székekre és a létrára állnak.
A kalapban Pista kanyarodik a kapu elé,
botjával zörget. A kapu csikorogva tárul,
azaz négy-négy fő ellenkező negyed kört
leírva kettős sorfalat alkot, s Pista
szembetalálja magát a létrán álló Mikivel és
óriástársaival. Miki bömbölő hangon
szól hozzá.

A sorfalból ijedt hangon.

Miki lekapja egyik társa sapkáját,
méregeti kezével, odahajítja Pistának,
aki leül a nagy teherből.
Felugrik, s mint egy súlygolyót,
a vállgödrébe szorítja, s kilöki Miki feje elé.

Miki kancsalit, lezuhan a létráról.

A többi óriás ijedten összebújuk, mély hangon
hüppögve sírnak.

Könnycivel küzdve.

A széken állva meghajol.

Társai buzgón bólogatnak.

Leszáll, nyújt valamit Pistának.
Pista átveszi, leereszkedően kezét fog
az óriásokkal, elindul. Tamás ellopja a
kalapot.

Átrendeződés: a lányok jobb elől
lekuporodnak, a fiúk bal hátul
csoportosulnak.

Tamás előrenyújtott tenyerekkal
tapogatódzik, mintha vak lenne.

A lányok valamit kavargatnak, rejtelmes
nyelven karattyolnak, fejükön fekete kendők.
Sári közülük beszél. Tamás tapogatózva
valamit talál a földön, felkapja,
kiviszi a színről.

Füttyjelet ad le.

A fiúk lomha, nagy léptekkel
odaloholnak.

Odarontanak a lányokhoz, azok

Dini:
No hisz keletkezett cifra zenebona.
A boszorkánysereg gyorsan kirohana.

Tamás:
Az óriások sem pihentek ezalatt,
Mindegyikük egy-egy boszorkányt megragad,
S úgy vágja a földhöz dühös haragjában,
Hogy széjjellapultak lepények módjára.
Valahányszor egy-egy boszorkány megholt,
Mindannyiszor oszlott az égnek homálya,
S derült lassanként a sötétség országa.

Pista:
Már csaknem egészen nap volt a vidéken,
Az utolsó banya volt a soron épen...
Kire ismert János ebbe a banyába?
Hát Iluskájának mostohaanyjára.

Tamás:
A keserves voltát, rugaszkodj utána!

Dini:
Így találták meg az utolsó boszorkányt
Halva, János vitéz faluja határán;
S minthogy minden ember gyűlölte, utálta,
Még csak a varjú sem károgozott utána.

Zsuzsa:
János még ballagott, amint a hold leszállt,
Ő fáradottan a sötétségben megállt,
S valami halomra fejét lehajította,
Hogy fáradalmát a napnak kinyugodja.

Mári:
Temetőhely volt ez, ócska temetőhely,
Harcoltak hantjai a rontó idővel.
Mikor az éjfélnék jött rémes órája,
A száját mindenik sírhalom feltájtja,
S fehér lepedőben halvány kísértetek
A sírok torkából kiemelkedtenek.

Zsuzsa:
Táncot és éneket kezdettek meg legott,
Lábok alatt a föld reszketve dobogott.
És nyúltak utána!...De a kakas szólal
S a kísértet mind eltűnt a kakasszóval.

Erzsi:
János is felébredt a kakas szavára,
Testét a hidegtől borzadás átjárta;
Csípős szél lengette a síri füveket.
Lábra szedte magát s útra kerekedett.

Kati:
A tengerparton kis halászkunyhó áll;
Óreg volt a halász, térdig ért szakálla.

Dini:
De micsoda járat vetett téged ide?
Az óperenciás tenger ez, tudod-e?

Mind:
Ha folyóvíz volnék,
Bánatot nem tudnék,
Hegyek-völgyek között
Zengedezve járnék.
Ahol kitérülnek, virágot növelnék,
Hegyek-völgyek között virágot növelnék.

Idi:
Tündérorságban híre sincs a télnek,
Ott örökös tavasz pompájában élnek;
S nincsen ott napkelte, nap lenyugovása
Örökös ha jnalnap játszik pirossága.

Zsuzsa:
Benne tündérfiak és tündérleányok
Halált nem ismerve élnek boldogságnak;
Nem szükséges nekik sem étel sem ital,
Élnek a szerelem édes csókjaival.

Sári:
Nem sír ott a bánat, de a nagy örömtől
Gyakran a tündérek szeméből könny gördül,
Leszivárog a könny a föld mélységébe,

vénasszonyosan sikkoloznak, kendőjüket
a fiúk felé dobálják. A fiúk — mintha
csirkéket üldöznének — kanyarogva
rohángásznak a színpadon, fel-felkapnak
egy kendőt a padlóról, és a földhöz
csapják.

Az óriások körülveszik az utolsó kendőt,
rávetik magukat. Laci feláll: kezében a
kendő. Mind gúnyolják, pöckölik.
Laci felhajtja (a valóságban a markában
marad), a csoport nézi, amint repül,
s lezuhan a lábuk elé. Pista kéjjel széttapossa.

A csoport a színpad peremére széled,
mindenki leguggol, csak Tamás ballag
köröskörül. Megáll, leteríti köpenyét,
leheveredik.

Körül mocomogni kezdenek a játszók,
közélednek Tamáshoz.
Suttogás, lihegés; dobogás. Nyújtogatják
kezüket a fekvő Tamás felé, aki
nyugtalanul meg-megmozdul.

Hátul kakasszó, a kísértetek hirtelen
szétugranak, leülnek.

Tamás felkel, didereg. Gyors
tornamozdulatokkal bemelegít,
felveszi kalapját, botját, indul.
Egy kör után elől, kissé jobbra megáll
a közönséggel szemben. Néhány lépésre
balra Dini ugyanígy. A csoport
tengerzugást utánoz, jobbra-balra
ingatják törzsüket.
Az ülők halkán énekelni kezdenek,
felállnak, s a közönséget nézve a színpad
előterének közepén csoportosulnak.

A dallamot tovább dudolják, közben
felváltva mesélnek a nézőknek...
A többiek mintegy a nézőtérrel egy
csoportot alkotva figyelik a mesét.

És ennek méhében gyémánt lesz belőle.

Judit:

A tündérgyerekek ott szívárványt fonnak
Szemsugarából a tündérléányoknak.
Mikor a szívárványt jó hosszúra fonták,
Ékesítik vele a felhős ég boltját.

A dudolás abbamarad.

Tamás:

Tündérországnak egy tó állott közepén,
János vitéz búsan annak partjára mén,
S a rózsát, mely sírján termelt kedvesének
Levette kebléről, s ekkép szólítja meg:

Miki:

Te egyetlen kincsem, hamva kedvesemnek,
Mutasd meg az utat, én is majd követlek.
S beveté a rózsát a tónak habjába;
Nem sok hiba volt, hogy ő is ment utána...

Ildi:

De csodák csodája! Mit látott, mit látott?
Látta Iluskává válni a virágot.
Eszeveszettséggel rohant a habokba.
S a föltámadt leányt kiszabadította.

Dini:

Hát az élet vize volt ez a tó ilten!
Mindent föltámasztó, ahová csak cseppen.
Iluska porából nőtt ki az a rózsza,
Így halottaiból őt föltámasztotta.

Kati:

Be szép volt Iluska! A tündérléányok
Gyönyörű szemmel mind rá bámulának.
Őt királynéjoknak meg is választották,
A tündérfiak meg Jánost királyukká:

Miki:

A tündérnemzetség gyönyörű körében,
S kedves Iluskája szerető ölében
Mai napig János vitéz őkegyelme
Szép Tündérországnak boldog fejedelme.

Mind felállnak, leveszik a mellényt,
kalapot, kucsmát.

Meghajolnak.